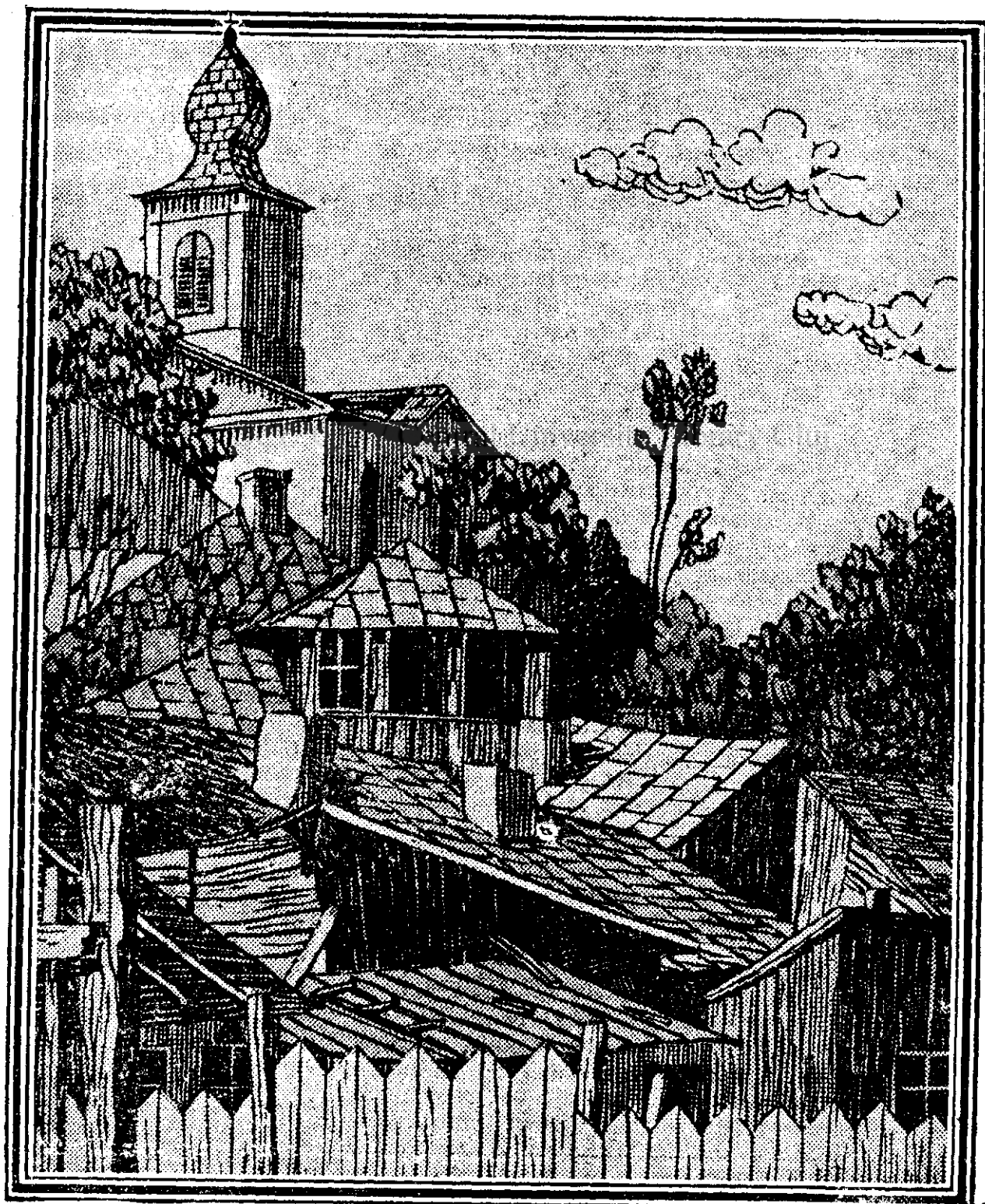

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducere D-lui N. IORGA

Biserica Sfântul Dumitru din Iași

Desen de Horia Teodoru

Cîteva fabule de-acum cincizeci de ani

de N. IORGA

Literatura românească nu stă, ca aceia a popoarelor cu o mai veche cultură și, așa zice, cu una mai publică, la îndemîna oricui. Judecată la întîmplare, după tot felul de potriveli, și mai adesea de interese personale, care scot la iveală cu fast scrieri mediocre și acopăr de ignorare sau stropesc de despreț produse de o valoare deosebită, ea trebuie cercetată de oameni răbdători, cari să fie și capabili de a răsturna după bunul gust și biata sfîntă dreptate scara valorilor. Dar aceștia trebuie să-și deie și răgazul de a cauta unde nu te aștepți fragmente literare uitate aproape chiar în momentul cînd ele au fost împărțite unui cerc adesea foarte restrîns.

Publicarea, din inițiativa d-lui Al. Lapedatu, a fabulelor venerabilului scriitor ardelean Ștefan Cacoveanu mai dovedește un lucru: că o largă parte din scrisul mai vechiu se ascunde încă prin saltarele oamenilor discreți sau prin vrafal de hîrtii amestecate pe care le lasă în urma lor cei ce dispar. Și cît de rar se găsesc între prietenii celor d'intîiu, între moștenitorii celorlalți oameni cari să și dea sama că aceste pagini rămase netipărite de-atîta vreme trebuie să se adauge la o tradiție literară care nu e așa de lungă încît să putem renunța la cea ce pe vremea sa n'a văzut lumina!

D. Cacoveanu, cunoscut în oarecare, și puține, cercuri printr'un frumos poem cuprins în „Convorbiri literare”, s'a îndemnat din Grigore Alexandrescu pentru a scrie apologuri pe care însuși le datează din vremea cînd Eminescu și forma abia mărăța limbă poetică. Imitatorul nu pretinde să atingă un model de o perfectă măsură și egalitate, din care, cu toate re-

zervele făcute asupra formei de scriitorul nostru însuși, nu s'a desfăcut pînă acum, cu toate schimbările vremurilor, un singur rînd. Nu e aici nici pasiu, nea politică și socială, spiritul luptător al aceluia care, așa de romantic în alte părți ale operei sale, e în aceasta așa de clasic. Nu află acea neîntrepută vibrație a unui mare spirit, reținut de-o înaltă disciplină în manifestările lui exterioare.

Aici, une-ori metrul e greoiu și monoton. În general fabula pierde trei sferturi din puterea ei cînd se lasă prinsă în versul de-o perfectă egalitate, care nu i poate da toate întorsăturile și întortocherile, fără de care ea devine banală. Sînt însă atîtea bucăți, cele mai multe, în care alternarea de ritmuri dă varietatea de ton pe care genul o reclamă neapărat.

D. Cacoveanu, oricît originea sa țărănească l-ar ispiti la ghidușii, nu e însă un glumeț, nici măcar un satiric. Genul său e poemul serios, și, cînd, ca în „Cerbul la izvor”, subiectul se pretează la legendă, e în elementul său, și atunci scriesc versuri de o factură distinsă ca acestea:

*Pe-o netedă cîmpie,
din ochi cît vezi de lungă,
De pasăre masastră
părea să nu-l ajungă,*

ori aiurea cerbul care se vede

*Orbiș din stîncă'n stîncă,
din jghiab în jghiab sărînd*

Dialogul popular, amestecat cu interesante ardelenisme, e sprinten și iute, de și nu totdeauna. Teranul nostru neumbat la școală o nemerește adesea mai bine decît toți cărturarii lui, chiar și aceia pe cari el i-a scos din casa lui. Cîteva din cuvintele neobisnuite ar me-

rita o încetățenire în limba literară.

Subiectele sînt cele care se tratează de sute de ani. Cîte unul e însă nou și bun, ca atunci cînd corbul muribund își caută ajutor și maică-sa-i spune că acela ce a trăit ca dînsul, «scobind» ochii din capul morților, nu se poate aștepta la nimic, de la nimeni, ori cînd cătîrul mîndru, la întrecere cu caii, își dă samă „c'a fost taica măgar”, cînd împăratul află, insultînd mormintele tăcute, că datoria se face fără gînd la altceva, cînd imitatorul săracilor care, nemînjînd, a căpătat din apă securea de aur, se vede muștrat de zeul adîncului pentru că s'a lăcomit îndată la dînsa. Fabula care caută a pune în versuri povestea muștelor care mînină mai puțin pe cel odată atacat de ele e presintată cam prea lung.

Bucata „Racul și Broasca” e luată dintr'un „manuscript vechiu”. Se simte o undă de inspirație populară nemijlocită. Ea poate înviora și astăzi. Celui care a cules o îi sîntem recunoscători, cît și pentru articolele sale de cărturar stăpîn pe limba neprefăcută a claselor populare.

Fabula ce vine după dînsa și cu care se mîntuie volumul e tot așa de săltăreață și arată în ritmul ei ușor și elastic că și pe lîngă tipicul lui La Fontaine putem nemeri. E aici o cale de urmat mai departe.

N, IORGA

Erată

În articolul d-lui N. Iorga din numărul trecut strecurîndu se cîteva greșeli de tipar le rectificăm astfel:

Coloana I rîndul 7 se va cetti *simța* în loc de *șimța*.

Coloana I rîndul 14 se va cetti *și* în loc de *ca*.

Coloana I rîndul 22 se va cetti *recunoșteam* în loc de *recunoaștem*.

Priveghiu de toamnă

*Supt bolți, în schit de coaru, s'aprinde făclii de toamnă,
Paduri de flăcări roșii în zări de spuză ard
Și răspindesc miresme de chilimbar și nard;
Goruni în schit de codru și aprind făclii de toamnă.*

*Cădelnițe de aur supt bolți cădelnițează
În zori de rubin fujioare a: tămii:
Iar undeva, departe, trist Dumnezeu veghiază
Pământului botnav la căpătui.*

*Supt bolți, în schit de codru, s'aprinde făclii în toamnă
Și glas de prohodire, departe 'n zări suspină:
Pe drumuri ratacește o îndoiată doamna,
Purtind în mina-i albă o făclă de lumină.*

*Tu, care porți în mină-ți făclia mea de ceară,
Lumina dulce a vieții, lumina precurată,
O 'ndurerată soră și pururea fecioară,
Iubire singerindă, fi binecuvintată!*

*Fii binecuvintate și voi, cimpii deșarte,
Lumina ce se stinge și trunza care moare,
Și voi catifelate noi holde pe ogoare,
Care 'n mormintul iainic ați tresărit din moarte!*

*Eu știu că voi îmi sinteți simbolul învierii:
Cind va 'mbrăca pământul veșmint de serbătoare
Vă va veni 'n lumină mintuitorul soare,
Vestind și celor morți, soha primăverii!...*

I. Buzdugan

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agîrbiceanu

IX

Andrei Vasilievici Petrov rămase la hotărîrea lui: nu va începe acuma și aici o aventură! Era sătul, de altfel, de aventuri de felul acesta, de iubiri repezi, arzătoare, mai mult o descărcare a simțurilor decît o pornire a sufletului. În societatea din care cobora și în care se învîrtia pînă la războiu, pînă la vîrstă de douăzeci și doi de ani, avuse prilejul să cunoască moravuri dintre cele mai ușoare iar în războiu, în Rusia, în Polonia, în Galizia și Ungaria întîlnise pretutindenea femei care la întîlnire, abia ce s'au cunoscut, erau gata de atac. N'a văzut el pețrile curățînd vagoanele soldaților, la

plecarea dintr'o localitate într'alta, de femei care nu mai voiau să-și părăsească? Nu e același străcucune în toate clasele sociale?

D'șteptarea amintirii aceleia pe care o iubise în tînerete, moartă acum, era ca o pavăză împotriva bicuirii cu lumina și căldura, cu a omă dulce, pe care Vilma cu suri-ur, cu privirea cu apropierea i-o trimitea zînic în față.

Erau apoi cărțile aduse de la oraș, avea arma de vină oare. Dar arma, deoamdata, putea să ruginească. Ofițerul, de a doua zi, începu să cetească. Nu se arăta decît în vremea mesei și cînd noțarul era acasă. Ceti zile de-artin-
dul înșelîndu-se cu senzația că-i

acasă, că nu s'a schîmbat nimic nici în lume nici în Rusia.

Intr'una, din zile cînd era cufundat în cetire, nici nu simți cum se deschis' ușa. Nic: pașii ușori ce se apropiară. Simți numai o respirație ușoară, arzătoare trecîndu-i pe lingă urechea stingă, iar pe umăr adierea ușoară a unei mini

În orat, el sări de pe scaun

— Te-am speriat?, îl întrebă Vilma, privindu-l adînc în ochi. Apoi de-odată izbucni într'un ris nestăpînit. Îi dăduseră lacrimile și ochii ei păreau două nestemate abastre-verzui care strălucesc în rouă.

— Ce bine îmi pare că te-am speriat! zise în urmă, respirînd din adînc, pieptul tînăr, rotund și tare împîrgînd prin blușa albă suptire și ușoară ca spuma.

— Ești rea dacă te bucuri de răul altuia, zimb. Pe rov, rămînînd undată surprins de fami iaritatea cu care-i răspundea.

— După faptă răsplată!, zise Vilma recăpătîndu și vioiciunea din ziua în care făcuseră prinsoarea.

— Adică pedeapsă?

Vilma inclina ușor.

— Cetești cu ziua de ap. Bărbatul meu la slujbă! Poate muu cineva de urit aici, zise eai

Ofițerul lachise cartea și o puse pe masă.

— Ai dreptate, doamnă, și te rog să mă ierți. Dar cred că înțelegi ademenirea acestor cărți. De cînd n'am mai citit o carte în limba mea!

Un val rece, ca de crudă, năvăli în ochii femeii. Se uită cit va clipe prin geamul ce răspundea în g'adină, și porni spre ieșire.

— Sinteți cu toți urși de la miază-noapte, domnule Petrov? Întrebă ea din ușa deschisă. Nu, nu, te rog, nu te osteni, adăuse ea văzînd mișcarea ofițerului. Îți mulțămesc. Rămii și cetește. Și ieși. Ușa fu izbită cu putere.

Rusul rămase multă vreme tulburat. Apoi, învîrtînd cheia în ușa, își luă din nou voiumul.

Dar din ziua a eia rămînea puțin pe-acasă. Nu putea sta aici cu ușa încuată. Nu putea să o ofendeze pe Vilma. Cine știe ce va fi în sufletul ei! Poate are cu adevărat nevoie de dragoste. Își luă cartea subsuară și ieși de cele mai multe ori, odată cu notrul.

Cînd se înapoie întîia oară după ce lipsise între ga după amiaza de-acasă, și văzu privirea înt' necată a Vilmei, voi să-i dea explicații. Fusesse silit de nevoile tris pier-
rilor, avuse de vorbit cu cei doi ofițeri.

Vilma îi tăie însă răpede cuvântul.

— Nu-i nevoie de nici-o explicație. De sigur că d-tă ești săpînă pe vremea d-tale.

Andrei se bucura că începuse să se răcească pornirile Vilmei sau că cel puțin se mai depărtează de intimitatea pe care o simțea tot mai primejdioasă. Dar sufletul lui se intrinșă. Vedea c'o face pe Vilma să sufere. Totuși săptămîni de-arîndul tot citind și recitind volumele, Rusul eșia mereu și petrecea după-amiezile într-una din camerele pustii ale cancelariei.

Vasile îl înțelega și-l pretuia tot mai mult pentru voința lui bărbătească. Îl privia cu recunoștință, îi vorbea ca la un frate mai mare, dar din adîncul sufletului său nu se clătina convingerea că băruința nu poate fi decît a femeii. Și suferința lui creștea. Dacă ofițerul ar fi ajutat pe Vilma în apropierea acesteia de el, dacă ar fi cercat chiar în mod fățiș s'o ademenească, Vasile n'ar fi ajuns să se disprețuiască pe sine însuși în așa măsură. Ar fi zis: el îi invită mîntîie. Dar, cum Rusul era de o purtare așa de corectă, not-rul nu judeca purtarea Vilmei decît în paguba sa.

În acest răstimp Vilma deveni din nou tăcută, dar în privirile surii ale ochilor săi nu se mai putea ceti o așteptare grea, o întrebare nelămurită. Acolo în adîncuri a dea ascuns ceva arzător și neînduplecat. Părea că și pierduse puțin din mlađierea mersului, părea uneori că îi greu capul și aceasta o împiedecă în umbriet. Ascu ta discuțiile nesfîrșite ce începeau după masă între cei doi bărbați, și nici unul dintre ei nu băga de seamă cum se arînd din cînd în cînd privirile aceleale cu foc nou, cu lumină și căldură nouă. Părea că numai de aceea e tăcută, de aceea își ține pleoapele mai mult plecate, pentru că la adăpost să poată crește în liniște, în taină, focul tot mai mare.

Ofițerul crezu multă vreme că Vilma e supărată pentru că o ofensa mereu cu neatenția lui, cu fuga lui.

Dar cînd, într-o după-amiază, rămînînd acasă, descoperi în privirile ei acest foc mărit, ca un incendiu verde, cînd îi văzu surii mai plin, mai revolt, și-i auzi glasul mai plin de melodie ca înainte, sufletul lui se umplu de înduioșare.

— Te rog, să mă ierți, doamnă, zise el, nu vreau să te supăr cu purtarea mea.

— Suiul sose Vilma cu hotă-

rire. De aceea vezi că nici nu mă supăr. Aștept să treacă.

Andrei o privi mirat.

— Melancolia dumitale sînt sigură ca va trece. Vezi, noi femeile simțim unele lucruri. Că țile cu farmecul lor, pe urmă vinătoare, la care văd că nici nu te mai gîndești; o să treacă cu farmecul lor toate cele ce se repară. Poate chiar Rusia cea depărtată și nemărginită n'o să te mai țină zile întreg cîntînd în visuri. Eu a tept!

Ca un vînt de spaimă trecu prin sufletul ofițerului. Se trase un pas înapoi fără să-și dea sama ce face.

— Nu te speria, zîmbi Vilma, și privirile ei se înduioșară. N'o să se intimplă nimic de silă.

— Dar ce așteptî dumneata? Întrebă Andrei neputîndu-și ua o lui miratî dela dînsa.

— Te aștept! zise Vilma cu vocea înceată, ca o șoaptă și ești din odăe.

— Dar nu peste mult reveni. Andrei era în aceiași poziție.

— Poțtești ceaiul? Întrebă dînsa pîrînd acum cu totul liniștită. Cred că are să vină și Vasile. Pentru el se pregătește caf auă. Eu m'am obișnuit acum cu ceaiul. E băutura rusească domnule Andrei, Vasilevici Petrov. Și cu fața inundată de lumină ești iar și așternu în verandă pentru ceai.

— Vezi că, dacă sîntem singuri nici unuia nu ni vine să ne închinăm. omnule Petrov, ncepu Vilma după ce sezură la masă. Trebuie să fie Vasile aici să ni aduă aminte.

— Da, răspuse ofițerul cu gravitate, deși la noi acasă se obișnuiește.

— La Vasile e mai mult decît obișnuință. Pentru el închinarea rugăciunile de seara și de dimineață, sînt tot ce i-a mai rămas din peoție.

— Din preoție?

— Cum? Dumneata nu știi nimic? Nu știi că Vasile a lasat preoția? Nu țî-a vorbit niciodată despre asta?

Mirarea lui Andrei fu att de adîncă încît îi făcu bine, descordîndu-i nervii ce rămaseră încă tari, în încremenire, după scena ce-o avu mai înainte. Se simțea acum mai liber, pe teă vorbi mai liniștit, mai nestînjînt.

— Nu, doamnă, nu mi-a pomenit niciodată. Dar e adevărat?

— Adică de preoțit nu s'a preoțit, dar după terminarea lceului, și-a schimbat hotărîrea, spre marea durere a mamei sale. Ea ținea morții să-l vadă preot aici în sal-

unde celălalt copil, Petru, e învățator.

— Iată un lucru vrednic de m rare doamnă! zise Rusul cu gravitate. Și, desigur, dumneata știi ce l-a hotărît să nu se preoțiasă.

— Nu știu, răspuse Vilma cu supărare.

— N'ați vorbit despre asta?

— Cum nu! Și încă de cite ori! Rusul crezu că Vilma punea la ea o mică bătae de joc. Zîmbi și zise:

— E bine, o să spun eu ca-ua pentru care nu s'a preoțit. Desigur ești dumneata de vină.

— Eu? Cum?

— Va fi întee ești că n'ai dori să fii preoțasă! Va fi voit să și aleagă o carieră prin care poate ajunge mai departe decît preoția.

— Nu știu! Nu mi-a vorbit așa niciodată. De altfel nici nu cred că ai dreptate. Cînd și-a luat hotărîrea asta, N tarul abia mă cunoșt. a. Alt motiv pomenia el.

— Anume care? Întrebă Petrov cu un interes mereu crescînd.

— E bine, mi-a spus că n'îp teă să se facă preot odată ce nu putea crede.

— Să creadă? Cum înțelegi asta?

— Dumnezeu știe! Să creadă în Dumnezeu, în Hristos, în viața viitoare. Cred că de credința asta vorbea. Vilma părea obosită de-astfel de discuție.

— Dar, bine, domnul notar nu crede în Dumnezeu? Nu crede în Iisus Hristos? Andrei era adînc mirat.

— Ei, iată la ce te oprești d-ta acum? Eu de unde să știu? Spunînd adevărul, eu n'am înțeles nicî odată explicarea aceasta a lui, și de aceea am rămas pînă azi nelămurită asupra adevăratului motiv care l'a abătut dela preoție.

— Și cu toate acestea, doamnă, motivul dat de d-tî notar poate fi cel adevărat. Și în cazul acesta, soțul d-tale e unul dintre oamenii cei mai vrednici de stimă.

Andrei Vasilevici Petrov încă nu se liberase de puternica impresie ce i-o făcuse vestea asta cînd intră în verandă notarul.

— Iată-l aici, de față! zise Vilma cu ciuda, și c'o înt necare a glasului. Întrebă-l, să-ți spună el!

Și Vilma se ridică și dispăru, venînd cu cafeaua lui Vasile.

Notarul sosise obosit. I i trecu de citeva ori mîna pe frunte, cîm făcea totdeauna cînd era ostent.

— Despre ce vorbeai? Ce să mă întreb?. zise el așezîndu-se la masă.

V I A Ț A

*Aud într'una chiote de hoarde,
Și tropot greu de cai nepotcoviți,
Și plins sfișietor de robi izbiți,
Cu bice lungi de flăcări și cu joarde.*

*Măceluri crincene, măceluri crude
Se tăptuesc pe undeva pe aproape.
Am stropi de singe risipiți pe ploape
Și minile de singe cald mi-s ude.*

*Și eu sint fără za! n'am coif pe plete,
De laurii izbînzii nu mi-e sete,
Nu-s dornic de omor, de iaș, de pradă.*

*Și-un vechiu blestem ceresc mă mină 'n lupta
Spre cîmpul alb de oasele 'n grămadă
Cu scutul ciuruit, cu lancea ruptă.*

Zaharia Stancu,

— E adevărat domnule notar că d-ta te-ai pregătit pentru preoție? întrebă ofițerul, privind-l cu mirare.

— Foarte adevărat!, răspunse Vasile.

— Dar nu v'ati hirotonisit!

— Nu! Nu puteam!

— Și motivul, dacă se poate să-l știu?

— Simplu de tot. Nu credeam.

— Cum? Ești ateu?

Vasile se opri din mîncat, îl privi cu ochii lui arzători.

— Nu. Ateu nu sint! Cum ași putea să fiu?

— Dar, atunci ce v'a împiedicat?

— Sint lucruri la care nu mă mai gîndesc bucuros, domnule Petrov. M'am frîmintat de-ajuns, și zadarnic. Le am înmormîtat. Preoția nu-ți cere numai să crezi într'o funță supremă, atot stăpîn toare, prea uternică și veșnică. Nu! Dacă ar fi fost numai atât! Dar cere să crezi în divinitatea lui Hristos, în o mamă a lui Dumnezeu, în cumenec tură în care se cuor nde real și substanțial însăși Hristos Dumnezeu și om adevărat. Și cite alte dogme și taine.

— Și, în toate acestea trebuie să crezi să 'n elege! Vasile nu pricepu ce voia să spună Rusul.

— Un preot nu se poate închipui fără credința în tot ceea ce învață Biserica. Astfel ar fi un preot mîncînos o s'ugă rea, fără credință care și-ar înzela zilnic

stăpînul. Nu voiam să fiu un mincinos slujitor al altarului. Iată adevărul.

— Ei n'am avut dreptate?, întrebă Vilma. Motivul acesta îl aduce Vasile totdeauna. Rusul tăcu un răstimp. Privi cu băgare de samă pe Vasile. Văzu parcă pentru intia oară cit e de uscat, și cum îi ard ochii în fundul capului.

— Dar va fi fost nevoie să treci prin suferințe mari, domnule notar luînd-te cu astfel de întrebări, și până să-ți ieai o hotărîre.

O privire de înțelegere și de simpatie porni din ochii notarului.

— Da, aveți dreptate. Lupta a fost destul de grea, dar pe urmă, aj ngînd la convingerea că nu cred hotărîrea a fost ușor de luat. Nu poți trăi din mîncună, sfișii ei cu vocea mai întunecată, și conînua să mîntînce.

— Dacă toți cari intră în slujba Domnului ar urma pilda dumitale, dacă ar fi urmat-o, de la Hristos și până azi, cred că am fi ajuns la o altă înflorire a creștinismului, și la o altă desăvîrșire a vieții. Azi poate lumea întreagă ar fi creștină. Ofițerul nu-și putu ascunde un suspin.

— Da, pilda preoților răi emoarte creștinismului, zise Vasile. Din întreaga credință, din etica creștină, n'a rămas aproape nimic, fiind că propovăduirea adevărului nu a iost o umată de f pte. Iată, și atât cit îl avem, creștinismul de azi,

e o formă goală: n'a putut opri măcelărirea a atitor popoare creștine

Multă vreme Andrei nu mai zise un cuvînt. Se cufundă în gîndurile lui ca într'un abîs. Uitase și de Vilma, nu-i mai auzi întrebările, nici rîsul. Numai întărîtarea ei, vocea ei plină de ciudă cu care se ridică de la masă îi intrase în suflet și se cu bări acolo.

Intr'un tîrziu Andrei își ridică capul și zise cu vocea lui profundă:

— Eu cred domnule notar! Cred în Dumnezeu, în Isus Hristos Dumnezeu, în Maica Preacurată, creștin în sînta împărtașanie și în viața veșnică a sufletului.

La stîrșit glasul lui părea că a cîbosit urcînd din adîncuri nespuse de d pârta e.

Vasile nu se miră. Îl privi copleșit de gînduri triste. Privirile negre îi aveau în fundul capului. Într'un tîrziu zise:

— Da, se poate! Dumnezeu ești un om cinstit. Însă, totuși nu te va putea mintui.

Ofițerul nu pricepu ce vrea să zică.

— Ești și dumneata, fără să crezi în multe din cele ce cred eu.

— Da, însă s tuatîia mea e neasemănat mai ușoară decît a d-tale, și privirile lui bolnave de suferință căzură din nou asupra lui Andrei, Acela se zgudu, pâlî la față: din ochii acești el vedea pentru int'ia oară că Notarul știa ce se petrece în casa lui. Vasile, văzînd că fusese înțeles, păru că regretă, și adause îndată: De altfel eu am avut îndoieli, nu m'am putut încredința de unele adevăruri ale credinței. Cu desăvîrșire n'am respins niciodată pe nic unul din ele. Însă îndoiala am crezut că e prea de ajuns pentru a nu mă hirotonisi ca preot.

Notarul se ridică să plece. Mai avea ceva de lucru la cancelarie. Peste puțin Andrei u își luă pălăria voînd să ieasă și el. Vilma lipsia de mult din casă.

Dar cînd să ieasă pe ușă o mină mică și caldă i se puse în piept și-l opri.

— Ei bine, ești lămurit acum?, întrebă Vilma.

— Da Sint lămurit.

— Adică înțelegi pentru ce nu s'a făcut Vasile preot?

— Înțeleg!

— Și, ești mai mulțumit acum?

— Da, îl stimez și mai mult pe domnul Notar.

— Nu-i așa că samănă cu sfinții din icoane? Aș face o prinsoare

cu d-ta că tot preot o să ajungă. E, și așa de draguț să bțtem palma.

— Nu doamnă.

— Ț-e irică să nu perzi? Ți și poate fi!

— Ea lupepu să ri 'a și să se învire prin casa. R. chia-i zbură ca o roată de spumă albă, obraji i se îmbujorără.

— Faci rău că vorbești așa. Dumneata nu-ti dai sama că trăiești supt un acoperiș cu un om vrednic de stimă și de iubire. O fițerul spuse cuvintele ace-țea cu voacea din adinc, și privi îngindurat la femeie. Vilma era mereu în alt colț al odaș, și nu se mai putea liniști din svăpăierea ce o cuprinsese.

— Bine, domnule ofițer. Ți mulțămesc de lecție, zise ea oprindu se de-odată la cuvintele lui. Eu nu mă supăr nici acum.

— Andrei Vasilevici Petrov o privi din nou ca din adincuri și o întrebă:

— Dumneata nu-ți iubești bărbatul?

— Nu! Domnule Petrov.

— Nu l-ai iubit nic odată?

— Niciodată!

— Nici... înaintea de a veni eu aici?

— Nici atunci.

— Dar pe cine ai iubit dumneata? întrebă cutremurindu-se Andrei. Din ochii ei aprinși, marițea de spaimă, din pânditatea de moarte a obrazilor mici și delicați, din disperarea ce o încătușă, înțelegea răspunsul. Dar nu de răspuns se cutremura Andrei, ci de iubirea neașteptată care izbucnise deodată din a încurie tinții lui, nemai putind s'o țină nimic închisă. Presimt se nenorocirea de îndată ce femeia îi puse mina mică în piept și-i împuse n odae și întrebările ce de interogatoriu le punea numai pentru a întirzia această izbucnire. Picur de picur se strecurase în suflet, se ascunse, la porunca lui, la voința lui, în adăcurile tainice ale inimii. Și acum se umpluse tainicele rezervoare.

— Rusul fu inundat de o tristete de moarte. Abia auzi răspunsul Vilmei:

— Pe nimeni! Pe tine singur!

Femeia dintr'un avint fu lângă el. Îi înfășurase brațele pe după grumaz. Andrei înălță capul și-i prinse brațele; era să-i sugrume.

— Faci rău! facem rău! oftă Andrei cu un glas obosit, nepuținos.

— Nu! Nu! Doamne, ce bine e așa! Suspina Vilma în ațnindul din nou cu brațele albe și subțiri

pe după grumazi și l'pindu-și buzele palide de gura lui Andrei.

Ofițerul îi oprinse domol, cu brațul drept mijlocul subțire. Trupul fraged se alipi de el tremurând ușor.

— Sîrînge-mă, înalță-mă, du-mă! gemea încet femeia lăsindu-și capul greu pe umărul lui.

Dar abia spuse cuvintele și izbucni într'un plins vijelios de care ră-uita casa întreagă, pătrundea în curte și îngheța sufletul în Andrei. Triatită la pământ cu părul despletit, se înneacă în hohotele plinsului. De-odată se liniști cu d săvîrsire. Trupul ei micuț și delicat se întinse, înțepenii.

— A murit! strigă ofițerul eșit din țire.

— Dar nu murise. Ți pierduse cunoștința. După o jumătate de ceas Andrei o putu ajuta să șadă pe d van.

— Nu-i nimic! Da, mă simt bine acum! răspundea Vilma la întrebările și mingierile lui. O să-mi fie de-aici încolo mereu bine.

— It inunda cu privirile verzi, pline de bunătate și recunoștința.

— Nu te mai doare nimic? întrebă Andrei.

— De-acum n'o să mă mai doară nimic. Pînă n'ai venit tu, de-ase-menea nu mă durea nimic. Însă de cînd te-am văzut o sfermă dulce mi-a picurat în inimă. A tot crescut în aștîmpul tăcerii și încunjurului tău. Pînă cînd n'a mai încăput. Scumpule, te-am silit?

— Andrei clătina greu din cap.

— Nu.

— Era în tine ceia ce te atrăgea spre mine și tu cercai să-ți ascunzi? De iubirea ta ai fugit mereu, lăsîndu mă în părăsire.

— Andrei înclină rarăși din cap.

— Da. Acum îmi dau cu desăvîrsire sama.

— Eu simțiam, scumpule, și, de-aceea nu mă supăram pe tine. Dar, în știșit bine c'a trecut! Acum sint cu totul liberă! Toate lanturile mi-au căzut depe trup și depe suflet! Izburirea atit de mult presimțită, așteptată, dorită de moarte a venit!

— Ea îl îmbrățișă și ochii se umplură din nou de lacrimi.

— De ce izbucnirile vorbești? Iubirea?

— Da. Acum trăesc și eu. Și ce adincă, ce nemărginit de frumoasă e viața!

— Andrei o mingie ușor pe părul bogat de-o roșu arămiu. Era trist.

— Știu la ce te gîndești! șopti Vilma, „la bietul Vasile”.

— Ai dreptate „răspunse ofițerul”.

— Mă gîndesc la nenorocul ce i l-am a us în casa.

— Nu mi l-ai adus tu! Există înainte de venirea ta! izbucni cu patimă Vilma. Acum văd toată viața limoede. Pînă a sosirea ta nu m-am dat -ama dacă Vasile mă iubește. Nu mă interesa. Acum știu că i-s dragă, și că i-am fost, nenorocitul. Dar el n'a avut ochi să mă vadă înainte de a mă lua, că se insoară cu o statueta de marmoră? De ce n'a văzut atunci, dacă m'a iubit? Pe urmă a înțeles. De-atunci s'a cubărit aici nenorocirea.

— Cum? Ți dădeai sama că Vasile știa că nu are iubirea ta?

— Înainte nu-mi băteam capul cu asta. Dar acum văd împede, simțesc că el știa!

— Crezi că știa de mult?

— Nu pot precisa! Dar cred că la citeva săptămîni după cununie a început să bănuiască. Împede vede din seara în care știam că o să vină prizonieri în sat. Iar de cînd ai venit tu, el e în totul convins. Da, el...

— Însă tăcu de-odată și obraji i se împurpurară de sfală și rușine. Voia să-i spună că de atunci bărbatul său nu mai intră în dormitor pînă ce ea nu e culcată și luminarea stinsă. Dar se îngrozii și se rușină la gînd l acestei descoperiri.

— Acum înțeleg de ce-i ard ochii mereu. Și simțesc cit de nenorocit este, zise cu tristete Andrei Petrov. — Ei iată, adause el ottînd, noi simțem gata să-l ucidem. Privirile lui rămăseră tulburi, capul îi căzu greu pe piept.

— Vilma îl privi cu spaimă:

— Să-l ucidem? șopti ea abia respirînd.

— Da. Îi vom ucide cu siguranță căci omul acesta te-a iubit nemărginit de mult... te iubește ma mult decît mine. Crezi că ne vom put a as unde dragostea înaintea lui? Dar el știe și jănă acum. Știe și suferă. Dacă va ve ea unde am ajuns, crezi că nu-l vom ucide?

— Vilma scoase un țipăt de bucurie. Parea că mini nevăzute și repezi ca de vin erau smuls din inimă pumnale împlîntate de vorbele lui Andrei. „Îi vom ucide cu siguranță!” Așa d r nu era vorba de uciderea trușeas a! Cum se îngrozise de Andrei, și cu cită recunoștință și dragoste îl privia acum!

(va urma)

Nu-ți va răspunde nimeni

*Ai să te 'ntorci odată din nou la casa ta...
Din casă pe fereastra atunci te vei uita,
Să vezi dacă mai trece, purtându-și pasu 'ncet
Pe caldarimul străzii lunaticul poet.
Și azi... și totdeauna, te vei uita mereu,
Nedumerirea 'n suflet ți s'o așterne greu
Odată cu 'ntrebarea: de ce nu trece oare
Cu lira prinsă'n suflet cu strune vorbitoare?
Nu ți va răspunde nimeni, căci nimeni n'a simțit
Când iadul așteptării pe veci l-a adormit.*

Volbură Poiană

Făclii stinse

L-am găsit după un un ceas și jumătate de căutar prin ulicioarele întortochiate dela periferia cartierului.

Într-o curte îngustă, prin care abia ar fi putut trece doi oameni alături, era o magherniță lungă și scundă cu pereți de pământ, cu acoperișul de tablă mîncată de rugină, susținută de cărămizi și de pietroae. Părea mai mult un bordeiu. Locuia în camera din fund. Pînă să ajung acolo, m'au împins dela ferestre ochi sfioși de copil galbejiți capete de femei uscate, îmbrăcate în zbrânțele mizeriei. O figură vîlăată de bărbat scofilit cu doi ochi sticloși m'a urmărit din pervazul unei uși deschise cu o curiozitate sălbatecă. Aveam impresia că trebuie să fie vre-un bandit. Pe jos între pereții mușiți cu albastru și scîndurile supțiri ale uluci, lor un depozit de oase, foi de ceapă, hîrtii mototolite, resturi de mîncare, coji de lămle, petece de haine, crîmpeie de piele, cioburi de sticlă, ce nu vedeai pe fașioara aceia de curte largă de trei șferturi de metru!

Ușa era deschisă.

Cînd am intrat înăuntru l-am găsit lungit, cu capul pe pernă, cu ochii, — frumoșii lui ochi de altă dată — adînciți în cearcane, măriți, arși de boala în cămăruța aceia strîmă ca o celulă, cu pereții strîmbsi coșcoviți, brăzdați de dîre galbene în colțul din stînga. Ploala trecuse prin acoperiș și prin tavan. Un pît din vergele de fier cu urme de vopsea albastră, o măsuță de lemn acoperită cu jurnale și de-asupra un teanc de cărți și un maldăr de cursuri trase la pîtră. În celalt pîrete îl atîrna paltonul și pînă la în-
tr'un cuiu, lîngă ușă o valiză de

plînză neagră, un scaun fără spate lîngă masă, un lighian de tinichea suprat pat, jos în dreptul patului o sculpătoare și pe fereastră doctorii.

I-am dat bună ziua, l-am strîns mîna și am rămas cîtăva vreme mut. Ce puteam să-i spun? Cuvinte de încurajare? Nu mai era un copil. La ce i-ar fi folosit? A deschis el vorba. M'a întrebat ce mai știu de prin locurile noastre, ce mai cetesc. Observase că înfățișarea lui mă impresionase prea mult, a căutat să fie vesel, mi-a zîmbit:

— Numai de o săptămînă sînt mai rău.

— De ce nu te duci acasă?

— Îmi pierd postul... Vreau să-mi dau concediu pentru examene.

— Ia-ți concediu de boală...

— Nu-mi dau. Mă înlocuiesc.

Sînt numit numai de patru luni; e mult de lucru. Și m'a privit zîmbind, ca și cum m'ar fi întrebat:

— Parcă nu știi?

În cele din urmă adăugă:

— Dar tot am să mă duc... Numai că mi-e jale de părinte...

După o săptămînă cînd m'am dus iar, nu l-am mai găsit. O bătrînă sbircită ca Sfînta Vineri, proprietăreașă, m'a oprit în loc:

— Pe domnu' Jaleș îl cauți? Nu mai e la mine. S'a dus acasă. I-au rămas niște cărți. Le-am pus în pod. Poți să le iei. D'a nu te povățuiesc... Boala lui...

Am ieșit pe poartă cu moartea în inimă. Un coleg dela Litere mi-a spus după vre-o lună că e tot bolnav acasă. Cîtva timp n'am mai știut nimii:

În vacanță, după serbătorile Crăciunului, tata mi-a adus vestea cu nescusă mîhnire:

— Știi că bietul Jaleș a murit! L-au îngropat cu trei zile înainte de sărbători...

Mi-a răsărit de-odată în față chipul lui violu, cum îl cunoscusem pînă a oară, și mi am adus aminte iar și de Dumitru Pațica dela Ciurpereni și de Buzatu dintr'un sat din Dolj, cari au căzut în acelaș fel și de acel coleg din Teleorman, tot fiu de țaran, căruia i-au pus capăt dosarele arhivei din podul Ministerului de Finanțe, unde, după cum îmi povestea un coleg, lucra în tocul fierii fără palton, improșcat de zapada care năpuștia prin ferestrele fără geamuri...

Amintiri... ale unor făclii stinse prea de timpuriu amintiri triste, amintiri banale, amintiri zadarnice.

Vasile Cârlogea

Student la Filosofie, anul III

Din literatura olandeză

RESEMNARE

de Peter von der Meer

În fața ferestrei, în lumina palidă a unei după-amiezii de toamnă, Mina stătea și cosea. Mobilele din prejur, tăcute și nemișcate ca niște funțe cumînți, parc'o priviau cum lucrează, cu o gravă bunătate. Un ceasornic micuț așezat pe cămin în mijlocul unor porțete strălucitoare, își spunea neobosit tic-tacul măsurînd timpul care trecea încet, încet. O tăcere adîncă umplea o daia ca o apă stătătoare în care tic-tacul ceasornicului părea că se îneca. Nina nu mai auzia nimic. Mîinile i se opriau și atunci i se

părea că distinge un zgomot, iar ochii ei albaștri, plini de o infinită tristete, priviau afară.

Prin canalul ale cărui maluri erau plantate cu ulmi înalți, ale căror trunchiuri puteai să ai căruia frunziș ruginit se ogîndia în apă liniștită, trecu un vapor, lunge înd fără zgomot, ca în v.s. Un om manevra cu o cangă lungă, împingînd puntea spre malul inverzit, de iarbă. Catargul, foarte drept, avea un aer solemn și trist, iar o femeie cu bonetă albă stătea la jumă. Mina distingeau niște vase

cu flori în fața celor două ferestre ale cabinei, g'oburi de aramă strălucitoare, iar, în urmă, drapelul roșu alb și albastru, futurind în vânt. O barcuța cu lopeți venia în urmă, trasa de o frînghie.

Seara se lăsa greoaia. Lumina devenea cenușie; de cealaltă parte a canalului se ridica o ceață albăstrie, care plutea peste câmpiile întinse unde vacile pășteau în iarbă umedă. La dreapta o moară de vânt își tinea aripile nemiscate. Totul se odihnea în singurătatea nesfîrșită. Cercul era cenușiu, fără nori, exasperant de monotou.

Urechea Minei regăsi ecoul ce-sornicului. Ochii ei priviră din nou în odaia învaluită în umbrele amurgului.

Cite odată, foarte rar, un bărbat sau o femeie trecea pe lângă Mina, în marea golă ce o încunjura, asculta încercând să recunoască mersul celor doi; apoi, după ce zgomotul se pierdea în depărtări, ea își relua în rîu.

În feiul acesta cusesse toată după-amiaza. Căsuța, așezată într-un cartier cunoscut al orașului, era în fața livezilor atât de bine cunoscute de Mina supt toate diferitele aspecte ale anotimpurilor. Mina venise aici a doua zi după căsătorie ei, într-o seară de vară... Livezile erau aurite de lumina apusului, cerul era adînc și clar. În curmezișul canalului, în fața căsuței cu perdele verzi și roșii, ardea un ac de aur. Nu era aceasta imaginea visului ei de tînră căsătorită?

Dar în această după-amiaza de toamnă ea nu și amintea de acea zi fericită; ea se gîndea:

— E ultima dată cînd mă aflu aici, lângă fereastră, unde am cunoscut aproape în fiecare zi timp de nouă ani liniștii ai căsătoriei mele...

Și, de fiecare dată cînd acest gând îi trecea prin minte, toate lucrurile îi păreau străine, văzute parcă în lumina adîncă a unui vis. Ea se hotărîse să-i spună chiar în seara aceasta bărbatului său că va pleca la celălalt; dar aceasta i se părea așa de departe... În adevăr îi era frică de acest moment hotărîtor.

Amurgul creștea. Mina se aplecă mai mult peste lucru, apropiindu-i de fereastră și i dată se făcuă intinerie de tot. Minile-i rămăseră nemiscate, iar ea și lăsă ochii să rătăcească peste priveliștile de afară.

Pe marginea canalului, copacii se miștau ca niște fantome triste, iar mai departe nu se mai zăria nimic în desolarea goală a acestei

serii de toamnă. În depărtare o vacă mugia încetșor. Cheul rămăsese gol. Niciun vapor nu mai trecea. Apoi se auziră pași apropiindu-se. Era lampăgiul; și de-odată, o lumină șovăielnică, pătată de umbre mari și neregulate, umplu odata.

Cu inima plină de o vagă tristețe, ea se gîndi din nou:

— Astăzi este ultima zi cînd mai stau lângă această fereastră... Se va întimpla oare aceasta? N-ar trebui să fiu foarte fericită, acum cînd m'am hotărît să plec?

Totuși nu putea alunga din suflet această tristețe nebanuită. Ah! Ea iubea pe un altul, și el o adorea la nebunie. Cînd era aproape de el, simțea cum o cuprînde o căldură dulce, o bucurie adîncă, și el nu pierdea niciun prilej de a-i arăta cu deli atea dragostea, adîncă lui dragoste. Bărbatul, ei din contra, cu toate că trăia cu el de nouă ani, îi era cu totul indiferent. Ea abia îl cunoștea, nu știa, nu știuse niciodată ce simțea, ce gîndea. Niciodată vro discuție mai apropiată. Trăiau unul lângă altul ca niște străini, de cînd se căsătoriseră.

Nu se cădea deci să fie bucuroasă, plină de exaltare, acum cînd venise fericirea? Nu năzuise ea cu totul sufletul să înceapă o viață nouă? Cite odată i se părea că toate acestea se făceau din întîmplare și că totul se petrece în afară de voința ei. Nu înțelegea...

În apropierea clopotului unei bisericușoare, apoi căută cu privirea, pe cămin, unicul ceasornic care, în amurg, își continua mersul mălînt; dar nu potu distinge acele subțiri, pe adămurul alb.

Mina se ridica, își puse lucrurile pe un scaun, străbîtu odata de ațăruri și intră în bucătăria mică, a căreia fereastră și ușă cu geamuri răspundeau într-o grădină de zarzavat înconjurată de zăplaz regu. Rămase câte-va minute nemiscată; i se părea că tăcerea și seara s'au ținut după dînsa venind din celelalte odată, atîngînd cu minile străine lucrurile care se retrăgeau într-o nemiscare misterioasă...

Aprinzînd lampa, se apropiă de mașină și pregăti legumele pentru bucate.

Mina nu se mai gîndea de loc la cele ce au să se întimplă: ea pregătia masa, cu o grijă amănunțită, ca de obișnuit, și gîndul nu se abătuse dela aceasta.

Abia se făcuse ziua și, iată, venise noaptea. Nimic nu prevestea apropierea unui eveniment extra-

ordinar; totul era indiferent, ca în toate zilele.

Totuși, în seara asta, în timp ce spăla legumele și curăța cartofii, ea avusese, de mai multe ori senzația întepătoare a unei mari singurătăți, și îndată aceeași impresiune penibilă de a fi cu totul singură și foarte departe de alți oameni, o exasperă, făcînd să-i bată inima de spaimă. Se ridică fîr să-și dea sama, ieși din bucătărie și străbîtu încetșor ele două odată întunecoase, innăbușînd și pașii ca și cînd i-ar fi fost teamă să nu deștepte pe cineva. Rămase lângă masă, și privi pîntă prin geam spre peisagiul decolorat al serei.

Apoi se întoarse și începu din nou să curățe legumele. Cîntecul vag al apei clocotînde era singurul șgomot, împreună cu scrișniul cuțitășului Minei. Din mijlocul mesei, lampa răspîndia peste lucruri lumina ei acrită.

Și, îndată, fără cauză văzută, sufletul Minei se deschise ca marile spații; golul ce-o înconjurase totdeauna se umplu cu o lumină caldă răspîndită din izvorul fericirii.

Răsufia adînc, exaltată, apăsîndu-și obrazii cu palmele, într-o sare de fericire care-i făcea aproape rău. În sfîrșit, această viață se va sfîrși; ușa aceasta care părea închisă pentru veșnicie, la capatul coridorului gol al vieții sale fără bucurii, se va deschide; lumina va năvăli... Și va vedea pe celălalt cu surisul lui dulce și bun, întinzîndu-i minile c'un gest simplu și dornic.

Cu obrazul luminat de bucurie, se ridica cu brațele întinse: își trăia viața! Și, rușinată de această pornire, se'n oși, se îndoi ca să vadă focul, îl scormoni încetșor, mai puse două lemne, apoi se așeză lângă masă, într-o liniște desăvîrșită.

Părea că toată atențiunea ei e pentru grupele mesei; carnea e întigată și trebuie să facă sosul, legumele ferbeau, cartofii erau în cuptor, minile-i mereu în mișcare, dar ea gîndea năruie la trecut și la viitor. E a incrementă parcă de bucurie: era ultima dată cînd făcea toate acestea! Va părăsi a est loc, această buătărie, acest cuptor, toate aceste lucruri atât de bine cunoscute.

— Nouă ani și zicea citeodată, dînd încetșor din cap.

Viața Minei și a lui Gerrit, bărbatului ei, a fost cu desăvîrșire tristă. Cînd se luaseră, ea avea douăzeci de ani. De ce l-a luat pe el și nu pe un altul? Nu știa.

Trecea un om pe drum

Trecea un om pe drum aseară
Trecea cîntînd iucet pe drum.
Știu eu? Poate cînta să-i pară
Drumul mai scurt — ori poate cum.
Era așa frumos aseară,
Poate cînta ca să nul doară
Că-i singur numai el pe drum?

Trecea, și eu eram în poartă,
Și și-a văzut de drumul lui,
Dar ce mi-o fi venit de dată
De am oțtat, n'oiu ști să spui
Și nu-mi venia să plec din poartă
Și parc'un dor de viață, toată
M'a prins, privind în urma lui...

Așa ni-o fi la fiecare,
Că stăm în poartă și nu știm
Pe călător măcar de-l doare
Ceva, — și de ne pomenim
Ostînd, pe semne fiecare
Ne-om fi sumtînd departe tare
De-un drum pe care-am vrea să fim.

Elena Farago

El era un tînr de treabă, nici bețiv, nici risipitor, nici afemițat, care-și împlinia serios și punctual datoria lui de funcționar comercial și care trebuia negreșit să-și facă gospodăria lui. Ce-i putea imputa? Odată insurată, rămăsese același funcționar model, aducînd întreg salariul fără să cheltuiască un ban, plecînd de acasă și întorcîndu-se la aceeași oră și pe drumul cel mai scurt. El nu se mința niciodată, nu se răstia: totdeauna în același fel și de-o nepăsare ce-i făcea rău. Nimic nu-l mișca, nimic nu-l spera, nimic nu-i putea schimba gesturile, gesturile lui calme și măsurate. Același, și cînd îl cunoșcuse: Mina nu-l auzise vreodată cîntînd sau fluerînd. Cînd se născu unicul lor copil, el rămăsese rece și nepăsător. Cînd micuțul muri după groaznice suferințe, a trei ani, el tot îl n'a fost mai mișcat. S'ar fi putut spune că nimic nu-l privia. Niciodată n'avuse o vorbă dragălașă pentru Mina, nevasta lui: nici-o desmădare, nici o avertură. Ea i se supunea în liniște, fără să audă de pe buzele lui vorbele acelea pe care dorința le inspira din obiectiv bărbatilor. Fiecare trăia într-o mutime desăvir-

șită. Așezați lîngă aceeași masă, în aceeași odaie, împărțind același pat, era totuși o prăpastie între ei. Și nimeni nu putea spune că au fost nenorociți.

Dar se întimplă ca Gerrit să aducă la el pe un coleg de birou, un om dulce și liniștit. În prima seară jucară domino cîteva ceasuri și o tot acest timp nimeni nu spuse nici-o vorbă. Mina, așezată lîngă ei, la masă, cosea: abia se uțase la masafir. Doar bîndea-ța glasului lui o atinse cînd e spuse bună seara la plecare. De atunci el venia regulat de două ori pe săptămîină ca să joace domino. Cît despre Gerrit, el fuma dintr'o pipă lungă de pe care nu lua mina toată vremea. Mina le dădea mai întii ceaiul, apoi spre zece ore îi pregătea două groguri. Și muștrul rămînea pentru ea un străin.

Dar într-o zi, cînd Gerrit fusese oprit la birou pentru un supliment de lucru, iar ca prietenul lui să știe, acesta rămase toată seara alături de Mina; îi vorbi despre lucruri multe, cărora dînsa nu prea le înțelegea sensul. Dar prezența lui îi lăsa o impresiune atîncă. De atunci, îi cunoștea bine obrazul

blînd și gura care trăda o mare bunăta e.

Mina simțea crescîndu-i în suflet o duioșie necunoscută, ceva dulcea aerul zilelor de primăvară, și sentimentul acesta-i era străin nuli cunoștea. Atunci, ac sîe serate de domino deveniră pentru dînsa tot atî ea sărbător. Ea îl pîndia cu ochii, în timpul jocului, și uneori privirile li se întîlniau, veșele și luminoase.

Pe neaștiate, apropierea crescua și Mina nu-și lămuria simțirile. Cîte odată i se revărsa sufletul și atunci plîngea încetșor, și toată fînta simția un dor nebun de ceva ce nu este, dar ar trebui să fie.

I se părea că o nouă lume se naște: pentru dînsa și că Gerrit devenia mai hursuz mai tăcut. Seara, cînd el își citea jurnalul, ea dormita în scaun sau se prefăcea că a adormit, ca să înlătore puțin ta unui cuvînt. Și traul acesta fu de cîte-va luni, pînă cînd se hotărî să-i scrie, ună că pleacă.

Și acest moment venise.

De-odată auzi o chesie învîrtindu-se în broasca portierei de la stradă. Era un zgomot zînic, care n'o turburase niciodată; și-l nesocotia ca pe ceva neplăcut. Cîneva deschise poarta, care se închise zgomotos, apoi dînsa auzi pașii grei pe pietrele coridorului. Mina se ridică de-odată, ca și cînd ar fi atins-o un lucru desgustător. Ascultă cu băgare de samă; pașii se apropiiau. El își puse mantaua și pălăria în cur; apoi intră în bucătărie fără să spună o vorbă și nici dînsa nu-i spuse bună-seara. Părea că fiecare este singur și că nu știe de existența celuilalt. Gerrit se așeză la celălalt capăt al mesei, privi cîteva clipe spre masina de bucate, spre lampa căreia îi ridică puțin fițuțul, apoi scoase din buzunarul din tîunirul hainei un jurnal și începu să citească.

El minca cîntînd; nici odată nu-i spunea o vorbă măcar Minei care tăuță ședea în fața lui, abia gustînd din farfurie. În mîntea ei turburată, revenia, din cînd în cînd, un gînd:

— Eu nu știu nimic despre el... Mi-a vorbit atît de rar!... Am uitat sunetul glasului lui... Și acum, acum, trebuie să-i spun, îndată...

Cînd scurta lor masă fu i prăvătită, Gerrit trecu în cealaltă cameră și-și reluă citirea jurnalelor. El cetia în fiecare zi două jurnale; le cetia în întregime fără să pîrdă un anuș de la cea din urmă pînă la cea din urmă linie.

Mina intră din nou în bucătărie pentru a spăla vasele, ca de obicei, și puse, în amănunt, fiecare în cru la locul lui, într'un dulăpaș. Înainte de a stinge lămpă, privi încă odată în jurul ei apoi suflă încetîșor în umină și ieși. Trecînd prin odaia de bucătărie unde era patul cu polog, încunjurat cu lungi perdele verzi, își pregătu mantila și boneta.

În salon staturile erau coborîte la teresire. Prin în hipuire, Mina vede analul gol și pustiu, arborii înalți cari, din loc în loc, erau luminați de fiacările șovăelnice ale felinareilor; și mai departe, de cealaltă parte a apei, singurătatea și noaptea...

Mina rămase o clipă lângă pat, și se uită spre bărbatu-său. El ședea puțin aplecat spre masă; cu mina dreaptă în ea o par e din jurnal supt lumină, ca să vadă mai bine. Cu două degete de la mână stîngă ținea capătul pipei din care încetîșor, în spirale neregulate, se ridica fumul abastur, și strămîndu-se de-asupra lămpii ca o fină țesătură de mătase. Fața lui era fără expresie. Așa era de cînd la cunoscut; aceași figură, același om invariabil și de rînd.

— Oare nu bănuiește el nimic? se întrebă ea privind în tință.

Se apropiă de masă, nu departe de el. El cetia înainte, suflînd la intervale regulate un norișor de fum, ca un automat. Mina mîși așteptă puțin; voia să fie în întregime stăpînă pe ea însăși, cu vocea rece nepăsătoare, hotărîtă, fără umbră de tremur. Se uită la urechile lui mare și roșie, la părul din deslîzătura ei. Aproape de ea că min micul ceasornic își număra regulat tic-tacul.

Mina răsufia adînc și zise îndată, foarte repede și fără să șovăiască:

— Gerrit, eu plec. Nu mai pot trăi cu tine. Asta nu este viață. Îmi vine să inebunesc, să mor! Nu sint și eu o ființă vie? Eu plec, înțelegi? Plec.

Glasul ei se opri scurt, dar ea nu se mișcă. Asculta.

Gerrit își puse jurnalul pe masă, iar peste el pipa din care se văsa cenușa. Se întoarse și-și strîmîni cotul de marginea mesei.

Cu o voce toare liniștită, ca și cînd nimic nu l-ar fi atins, răspuse:

— Ce spui? Vrei să pleci? Ah! da... Bine, bine. Dar eu? Ce să fac eu?

Tăcu și, în vremea lui fără expresie se perdu în contemplarea flă-

cării dela lămpă. Își strînsese puțin sprîncenile și repetă:

— Vrei să pleci?

Apoi, de odată începu să ridice.

— Știu unde te duci... Te duci la celălalt, la Polman... Părea că vorbește cu multă greutate. Mina rămase în picioare și, fără voce, ascultă cu băgare de samă, cu toate că era hotărîtă să se îmbrace și să plece îndată ce i-a spus. Dar era acum ceva atît de ciudat să audă vocea!

— Și eu, eu cum să trăiesc? Am văzut bine că Polman este...

Cu mina dreaptă mișca mereu pipa în așa fel că cenușa curgea toată pe jurnal: părea că nu știe ce spune, ar pentru Mina era o spa mă acest om, căruia nu-i cunoștea decît tăcerea, făcînd sforțări să vorbească.

— Po man nu e un băiat rău...

Are o inimă foarte bună și a fost bine printre noi...

Și din nou începu să ridice. Și din nou tăcu.

Mina se simțea atît de apăsată de această întimplare, încît abia și stăpînă plînsul ce i se urca în gît. Ce om! Era în adevăr un idiot? Ar fi voit să izbucnească în srigate, în lacrimi.

De-odată el se ridică, cu pumnii apăsăți pe marginea mesei. Figura lui palidă se făcu roșie de minie.

— Tu pleci, izbucni el cu putere. Mă laș singur, mă părăsești! Ei bine, ce faci tu cu toți a esti nouă ani cât am trăit împreună? Nimic? Știi bine ce vrei să faci?

Se ridicase drept în fața ei. Îndată mîndria Minei se răsfrîti; și simți hotărîrea mai puternică și, fără să-și fie frică de această atitudine meninștoare, îl privi în față. Cu minile lui mari, Gerrit o prinse de brați și, scu urînd-o cu putere, privind-o mereu, repetă de câteva ori rîsul lui nervos, înterupt de vorbe scoase cu cleștele.

— Așa dar, vei pleca îndată la Polman?

Dar știi tu că eu te pot împiedeca? Că ești în puterea mea? Nu poți pleca fără învoirea mea; nu poți părăsi casa decît eu nu vreau. Dar eu vreau!

Mina îi se risipise și rîse iar, ca un idiot.

— Îmi este cu totul indiferent. Pleacă, lasă-mă singur. Dar să știi bine. Mina, că ești femeia mea și că vei rămînea pentru toată auna femeia mea. Niciodată nu vei fi liberă...

Iar, după o clipă, adaogă, fără să înclăgă însuși adîncul sensului vorbelor.

— Sint legături care te țin lângă mine, în această casă, lângă mine, în această casă, lângă toate aceste lucruri. Acum du-te, du-te repede. În adevăr, toate acestea nu mă privesc; totul îmi este indiferent.

Mina se îmbracă repede, apoi, cînd să deschidă ușa, slăbi o clipă. Închîndu-și mantila cu degetele tremurătoare, se întoarse spre Gerrit, care, scuturat din nou de rîsul acela fără de rost, îi reluase locul în fața jurnalului aprinzîndu și din nou pipa.

Ea souse cu tărie:

— Mine san poimine, voi veni să-mi iau hainele și lucrurile.

— Bine, bine, răspunse Gerrit, făcînd o mișcare ușoară.

El ascultă pașii Minei îndepărtîndu-se pe coridor. Ea deschise ușa, apoi o închise cu un zgomot ce răsuna trist în tăcerea noptei. Pașii se îndepărtară repede și el nu mai auzi nimic.

Gerrit era singur în odaie, și, supt lumina lămpii, părea că se gîndește adînc. Adesea ori privia împrejur, pîrînd c'ar vrea să caute ceva, apoi clătîna încetîșor capul și se uită țîntă la perețele de care erau acătate trei portrete ale unor oameni pe cari nu-i cunoștea; lustrul ramelor negre strălucia în umbră.

După ce-și curăți bine pipa umplînd-o din nou cu tutun, o aprinse și-și reluă cetitul jurnalelor, exact dela cuvîntul unde se înterupsese, ca și cînd nu s'ar fi întimplat nimic.

La citeva zile după plecarea ei, Mina intră în căsuța a cărei cheie o păstrase, ca să și ia hainele și celelalte lucruri ale ei. În fața porțiței, Polman, întovărășit de-un hamal cu un rucior, aștepta pe cheu. Ea intră singură.

Străbătu oridorul pardosit cu pietricele roșii și albe. În cuer ațirna o pălărie de-a ei și o haină a lui bărbatu-său. Ea intră întăiu în dormitor. Acesta avea o înfățișare groaznică, pustie ca și cînd, de multă vreme nimeni n'ar mai fi intrat acolo. Patul era nefăcut; rufe murdare și bucăți de hîrtie. Pe masă în neregulă, iarfuri și cești murdare în jurul căni de cafea și o pine uscată. Mina aruncă o privire în cealaltă odaie: pe cămin micul ceasornic nu mai mergea. O pătrunse o emoție nelămurită. Începu, fără să-și dea samă, să facă regulă. Făcu mai în lău patul, mătura scîndurii și covorul. Apoi trecu în cealaltă odaie, uitînd cu

locul că Polman o aștepta la poartă. Și de-odată zări pe masă o bucată de hirtie. O lua și văzu cîteva vorbe scrise. Se așeza încetșor, pînd hirtia într'o mină, iar cu cealaltă mînd o jiletcă ce atîrna pe marginea mesei.

Ceti cu ochii umiți:

„Mina,

Inainte de a pleca definitiv, vrei să-mi pui acești doi nasturi la vestă?

Sînt în buzunarul din dreapta. Mulțumesc.

Gerrit

Și nimic altceva.

Tînu multă vreme hirtia în mină, e-ni și receti dela un capăt la altul aceste rînduri. Și nu știa ce simte. Dar ochii îi inotau în lacrimi; își prinse obrazul în palme și plînsese.

În starea asta o găsi Polman. Văzînd-o plîngînd, nu înțelese nimic. I tu teamă, dar, cînd ceti bilețelul, o privi din nou, și nu putu spune nicio vorbă. Doar obrazul îi se umbrî de o imensă durere. Îi mînsese mina și-i dăruî pe trunte cel dintău sărut. Apoi plecă. Ea îl auzi îndăpărtîndu-se; i se părea că, odaia cu el, plecă și viața de lîngă ea... Se simți înfrîntă.

Mina era singură în căușă; nu mai plîngea: puse biletul și vesta pe masă, și începu să curățe odaia din fața.

Cînd isprăvi și cînd puse toate lucrurile la locul lor, după ce se duse în bucătărie și privi cu ochii umezi tîngirile, mașina de gătit, masa, lămpa și oalele cu flor din deschizătura ferestrei, se întoarse în dormitor, luă vesta și nasturii merse lîngă fereastră și se așeza în locul ei obișnuit.

La început rămăse cu o hii rătăcînd af ră. Auz a tic-tac-ul familiar al micului ceasornic pe care-l întorsese...

În apa canalului se ogîndia lumina splendidă a apusului. Frunzele rare ale ulmilor înalți păreau de aur. Privirea-i mai rătăci spre livezile unde, într'o atmosferă străveză, vacile așteau liniștite, apoi spre depărările înnegurate ale zărilor.

Trecu un vapor, din spre orășel; era gol și înalt. Umbra lui măreață, lune înd încetșor și fără zgomot printre malurile verzi, trălucia o cipă în lumina soarelui care, spre dreapta, cobor pe ne-simțite ca să se'nnece în marea însingerată a norilor.

Mînu privia fără să vadă imensul pustiu din sufletul ei nu mai avea nici lacrimi.

Patratul de lumină aurie pe care soarele o trimetea prin fereastră polînd zidul odaiei, în fața ei, se suptă ca o lîne și dispăru.

Apoi, Mina oftă, re-eminată și puse cu grijă, unul lîngă altul, nasturii jiletcei, așa cum o rugase bărbatu-său...

Trad. de G. M. Vlădescu

Viață studentească

Viața spirituală și materială a studențimii trece prin grele încercări.

Realitățile nemiloase ale vieții își rid astăzi mîi crud ca o i cînd de inocentele încercări ale tinerimii de a adînci mai dep rce un gînd, de a toarce un vis, de a se avînta spre sferele pure ale unui ideal.

Cu expresia mizeriei ogîndîndu-se e față și în îmbrăcămîntea trupului, acești eroi ai culturii, se strecoară tăcuți pe străzile Capitalei, ca să păstreze apoi în viața lor amare amintiri din cei patru ani de tineretă petrecuți în grele suferințe.

Atitea plănuri romantice de a trăi intens fiorii apropierei de mari personalități culturale sau în celeb ele instituții ale țării, de a face l delungi ucenici plăcute în slujba adevărului, frumosului și divinului, în sfîrșit: de a dăruî personalitățile toată valoarea de care-i sus-epitibă, ca să poți, în urmă, s'o pui tu în serviciul societății — toate se nărue deodată, cum se opește neaua căzută în natura proaspăt înfrunzită la ivirea soarelui primăvaratec.

Studențimea nu-și găsește astăzi bune condiții de studiu. Toată ființa noastră se avîntă în luptă cu piedicile grele ale vremii, dar vai, aripile entuziasmului nostru, nesuștinut de nimeni, sînt frînte dintr'odată. Ni se scurge energia în de trimentul nostru spiritual, prin birouri fiind întrebuițați prematur în tolosul Statului puși fără nici-un rost în slujbe cari pot fi foarte bine implinite de alți oameni; sîntem lipsiți de un oricît de modest a:operemînt de cămin, pentru că cele existente nîri nu contează la atita populație studîntească, și lăsașă să sperim numărul nevoiașilor fără sălaș, rătăcitori pe străzile murdare ale mahalalelor; ni se servește o masă care să ne țină cu zîl de azi pe mine și să nu ne ufle vînturile cari desrădăci n:ază pomii bulevardelor.

Să mai vorbim de condițiile culturale în sălile neînăp toare de cursuri, în bibliotecă cari nu sînt, căci a Academiei aproape nu e accesibilă și a Fîndatuei e insuficientă, în micul interval de timp în care să te cultivi, recreîntu-te de munca dela birou și în condițiile de hrană și e adăpost arătate mai sus? Științele și artile nu știu înstructiv vor da înainte în asemenea condițiuni. În această atmosferă, repet, e greu să adînciști mai departe un gînd, să torci un vis, să te avînti spre sferele pure ale unui ideal.

Visuri și idealuri! Cea mai crudă ironie pentru noi! Și mă gîndese la vorbele cu care, în înțelepciunea sa, sfătua pe studenți Anatole France:

„Visați..., visați ad sea, prieteni dragi. Visarea e necesară. Alții de pe această tribună propovăduî-vor munca, indemnîndu vă la simțită. Eu, eu vă sfătuesc din cînd în cînd să vă lăsați pradă visării... Ea zămăstește viitorul și ni aduce cea adiere caldă a poeziei, armec fără care viața ar fi doar o vale a plîngerii (cătore studenții din Cartie ul Latin, Paris). Lucruri cu cari, pe noi, în asemenea condițiuni, nu cred să îndrăznească a ne ironiza nici-unul din răuvoitorii noștri.

Sărman tineret, dornic de lumină! Vrei să-ți înalți spiritul, și cătușe grele și-l trag în jos, vrei să privești spre lumină, și solz grei de tîmă îți îngreuează ochii, vrei să înaintezi pe calea progresului, și haite de fiare îți atîna calea la răs-pîntii.

Cu entuziasmul și optimismul propriu tineretului ne vom amei înășă din nou cu iluzii și vom stăruî în upta noastră! Căci sperăm să mai fie și oameni înțelegători pentru noi. Și... poate vom învinge!

Căci nu astfel trebuie să se formeze cultura românească de mine.

Aristide Geamănu

Student în Teologie
la Universitatea din București

Orice corespondență pentru „Universul Literar“ precum și revizitele sau cărțile trimise spre recenzie se vor adresa d-lui Ion Sân-Giorgiu, Calea Victoriei, numărul 89 scara B.

Legenda morții în Bretania de jos

de Maurice le Braz

Volumul de unde culegem aceste pagini a apărut în 1892 sub titlul: «Legenda morții în Bretania de jos.» El se împarte în nouă capitole, cuprinzând: 1) semnele sau presimțirile; 2) superstiții relative la Ankou, personificația masculină a morții la Bretonii de jos; 3) privigherile funebre, înfățișările supt care își reprezintă despărțirea sufletului de corp, cărțile magice care servă la evocări, slujbele de noapte pentru pocăință, în sancționare speciale închinare acestor ceremonii religioase; 4) tradițiile la care dau naștere cimitirele, bolnițele cu osăminte, pelerinagiile pe care morții n'au putut să le facă și pe care cei vii sînt ținuți să le îndeplinească în locul lor; 5) sinuciderele, orașele pierite, vrăjitorii și ursitorii mortale; 6) Anaonii sau sufletele păcătoase chinuite, ce trebuie făcut pentru ele, locurile și forma pedepsei lor; 7) strigoii cei buni; 8) morții cei răi, vrăjeli pentru îndepărtarea diavolului, balta pentru descintece; 9) călătoriile celor vii în lumea cealaltă, descrierile iadului și ale raiului așa cum și le închipuiesc oamenii din popor în Armorica. Printre cele nouăzeci de legende cuprinse în acest întins ciclu, am ales pe acelea care ni s'au părut mai potrivite pentru a caracteriza fiecare din grupurile a căror enumerare s'a cetit mai sus. Toate au fost culese din gura chiar a povestitorilor localnici. În afară de interesul pe care l pot prezenta pentru mitologia comparată și știința generală a credințelor, ele constituie, luate separat, felurite mici drame populare unde emoția atinge uneori pateticul cel mai intens. Mai cu seamă pentru aceasta oferim cititorilor aceste specimene.

Maria Cornic din Brehat se

căsătorise cu un căpitan de marină pe care l iubia din tot sufletul. Din nenorocire, din meserie, el era silit să trăiască mai în totdeauna departe de ea. Maria Cornic își petrecea nopțile și zilele nutrindu-se de amintirea trecutului. Cum pleca el, se închidea în casă, neprimind altă tovărășie decît pe a mamei ei care locuia la dînsa, și care o bombănea chiar, cîte odată, pentru această dragoste prea exclusivă pe care o avea pentru soțul ei.

Ea îi zicea într'una:

— Nu e bine să iubești prea mult, Mario. „Bătrînii“ noștri cel puțin așa pretindeau. Ce este prea mult, nu e bun.

Maria, la aceasta, răspundea și ea cu un proverb.

— Nu e nimic pe lume decît să iubești și să fii iubit.

Tînăra femeie nu ieșea din casă decît dimineața, și numai ca să se ducă la biserică unde asista regulat la toate slujbele, rugîndu-se lui Dumnezeu și la toți sfinții din Bretania să păzească pe bărbatu-său, și să-l aducă la Brehat bun zdravăn.

Grădina care-i încunjura casa era alături de cimitir. Ea puse să facă o ușă în zidul despărțitor și putu de aici încolo să se ducă și să vie dela biserică la ea, fără să mai treacă prin țîrg supt privirile indiscrete ale cumentrelor.

Într'o noapte ea se deșteptă de-odată. I se păru că auzise sunînd un clopot.

— Să fie oare prima slujbă? Slujba zorilor?, se'ntreba ea.

Odaia ei era luminată de o lumină nehotărîtă. Cum era iarnă, ea crezu că se lumina de zi lat'o sculîndu se, îmbrăcîndu se răpede, apoi ducîndu se drept la biserică.

Fu foarte mirată, cînd intră,

să găsească tinda bisericii plină de lume, și mai mirată să vadă că era un preot străin care slujia.

Ea se aplecă în spre urechea uneia dintre vecinele sale:

— Iartă mă, zise ea, dacă te deranjez, dar ce 'nseamnă această solemnitate? Am fost la slujba de Dumineca trecută, am ascultat cu luare aminte predica și nu-mi amintesc să fi auzit anunțîndu-se vre-o sărbătoare mare pentru săptămîna asta.

Vecina era așa de adînc confundată în rugăciunea ei, încît Maria Cornic nu obținu dela ea niciun răspuns.

În acel minut, se făcu un fel de mișcare în adunare. Era paracliserul, care se strecura printre rîndurile dese ale mulțimii. Într'o mîna ținea baltagul și'n cealaltă o tavă de aramă, pe care o vîra supt nasul oamenilor văietîndu-se cu glas jalnic:

— Pentru Anaon, vă rog! Pentru Anaon!

Banii plouau pe tava de aramă.

Maria Cornic privia cum înainta cel cu cheta.

— Ciudat lucru, se gîndia ea. Nu recunosc pe nimeni aici! nici măcar pe paracliser. Cu toate astea n'am auzit să fi fost înlocuit Pepi Laur. Dumineca trecută tot el ducea baltagul. ...În adevăr, îmi vine să cred că visez. De abia sfîrșise acest gînd și paracliserul se apropie de dînsa.

Ea băgă răpede mîna'n buzunar. Fatalitate! În graba de a se duce la biserică uitase să-și ia portofelul.

— Pentru Anaon! Pentru sârmanul și scumpul Anaon!, striga el.

— Doamne!, bilbii Maria Cornic, care se simțea gata să leșine de rușine, nu am o lăscăe la mine,

Paracliserul îi zise atunci cu un ton aspru:

— Nu se cuvîne, la această slujbă, să nu aduci pomană pentru sufletele răposate.

Sărmana femeie își întoarse buzunarele ca să-i arăte că erau goale.

— Vezi bine că n'am sfaț.

— Trebuie cu toate astea să-mi dai ceva! Trebuie!

— Ce? Ce pot să-ți dau? Sopti ea, sleită de puteri.

— Ai inelul de aur. Pune-l pe tava. Dinsa nu îndrăzni să zică nu. I se părea că toate privirile se îndreptau asupra ei. Scoase inelul de logodnă din deget. Dar de abia îl pusese pe tavă și o îngrijorare ciudată îi strînse inima. Își luă fruntea'n mini și începu să plîngă în tăcere. Cîtă vreme stătu ea în această atitudine, n'ar fi știut să spună.

...Sunase oara șase. Preotul din Brehat, deschizînd una din porțile biserice, fu foarte mirat să vadă o femeie îngenunchiată la picioarele unui stîlp. O recu noscu îndată, și, îndreptîndu-se spre ea, o atinse pe umăr.

— Ce faci aici, Mario Cornic?

Ea sări în sus.

— Păi..., asist la slujbă... părinte!...

— La slujbă! Cel puțin trebuia să aștepți să înceapă!

Numai atunci, Maria Cornic

se gîndi să privească în jurul ei. Din numeroasa asistență, care adineauri umplea biserica nu mai era nimeni. Fu gata să leșine de încremenire. Dar preotul cu duioșia cuvintelor o îmbărbătă.

— Mario, îi zise el, spune-mi ce s'a întimplat.

Ea istorisi tot, punct cu punct, fără să treacă un detaliu. Povestirea terminată, preotul grăi cu întristare:

— Haide, Mario, Acel care ți a luat inelul n'a putut să l ducă departe.

Vorbînd astfel, trecu de balustrada corului și, suînd treptele altarului, ridică fața de pe masa sfîntă. Inelul era pe piatra sacră.

— Ia-l, zise dînsul, dîndu-l înapoi tinerei femei, și dute acasă. Ai iubit mult, ai să plîngi mult.

...După cincisprezece zile, Maria Cornic afla că văduvise. Vaporul pe care-l comanda soțul ei se scufundase pe coastele Angliei, în noaptea cînd fusese ea la acea slujbă ciudată și chiar la ora cînd paracliserul morților o silia să-și dea inelul.

Trad. Eufrosina Pallă

adaugă influența nefastă a mediului pervertit în care suntem nevoiți să trăim.

Idealele noastre se prăsaiezează, se fărîmișesc într'o mulțime de scopuri mărunte de fiecare zi; intrăm în făgașul comun... și timpul trece. Cînd și cînd, printr'o străfulgerare a conștiinții noastre morale, re-deșteptată prin cine știe ce împrejurare, zărim departe. atît de departe!, vechile noastre aspirații frumoase și mari, lacrimi ni se ivesc în ochi și plîngem idealul pierdut, viața noastră pierdută.

Ilie D. Decusară,
Student an. I la filosofie

Scrisoare către un coleg

Iubite prietene,

Imi ceri cîteva rînduri cu prilejul numărului daruit vieții studențești de „Universul Literar“.

Mă întreb cu ce să-ți scriu? Exhibițiunii doctinare nu am putința și nici nu am de gînd să fac, dar sugestionat de cererea ta și de intenția numărului acestuia mă trezuiu făcînd cîteva considerațiuni generate asupra vieții noastre studențești, asupra necazurilor noastre și, mai cu samă, asupra neincetărilor și îndelungatelor noastre plîngeri scrise sau spuse, oricînd și tuturor.

Legitimitatea sau adevărul acestora mă jeresc să le discut. Poți tot atît de bine să le susții sau să le aovedești într'o oarecare măsură reaua creștință, sau precisîndu-mi intenția, exagerarea vinovată vinovată prin lipsa de dreaptă apreciere a lucrurilor și împrejurărilor.

Dar ceia ce voiam să ți spun e numai faptul de a ți împărtăși un gînd:

Prea ne vîdităm mult și pe toate cărările Nu cîștigăm ca să nu zic: pierdem. Inșă tu-

Student și funcționar

Luptă, sacrificiu, ideal, simboale înălțătoare!

Cine nu a simțit farmecul vostru?

leșiți de pe băncile liceului în epoca marilor avînturi, am urcat scările Universității cu dorința vie de a lupta, de a realiza un ideal frumos și mare. Pe cine nu-l atrag marile înălțimi?

Dar, ca să lupți, îți trebuie energie, și, ca să ai energie îți trebuie hrană..., și noi eram să raci. Trebuia deci să ne cîștigăm existența... și-am devenit funcționari. Funcționar și student; ciudată împărechere de cuvinte; mai ciudată alăturare

de datorii. Libertate de gîndire, muncă activă, critică, ni împune datoria de student; supunere oarbă, automatism, lipsă de critică ni ordonă datoria de funcționar. Pe lingă asta a fi un bun student înșamnă a fi un rău funcționar și invers; căci fiecare din aceste datorii nu se poate îndeplini decît cu sacrificiul întregului nostru timp și cu consumarea întregii noastre energii. Ce ni rămîne de făcut, pentru a nu peri de foame și pentru a nu renunța la studiile ce le îmbrățișasem cu atîta căldură? Compromisul. Și astfel nemulțumim pe profesorii noștri, nemulțumim și pe cei cărora li datorăm supunere oarbă și muncă, coborîndu ne în proprii noștrii ochi. Se mai

crul acesta, mărturisesc că îl las pe planul al doilea. Mă interesează mai mult starea noastră sufletească, pentru noi care cerem să fim ascultați, mai cu samă prețuiți, și adaug: puțin, nu mult, mai mult conti o sufletesc și minarie, care cred că nu ni-ar sta rău, chiar de loc.

Al tău
Mitu Georgescu

Căminuri studențești

Și profesorii și studențimea leagă de fiecare început de an nădejdi încântătoare de schimbare a condițiilor și mijloacelor de muncă.

Vor fi săli încăpătoare, va fi lumină, va fi ordine, coridoarele Universității nu vor mai avea aspectul unui local de vot năpădit de supra-numărul vo tanților. Și vor fi căminuri. Nu va mai tremura nimeni de frig, nu se vor mai zări prin umbra străzilor întunecoase studenți furișându se cu o lădiță subțioară, alungați—pentru a citea oară—de o gazdă tot așa de nevo iașă.

Și începutul noului an școlar e la fel cu ceilalți: taxe, ghetete rupte, gazde fioroase, frigul tot așa de nemilos.

Cine a înțeles această miserie a pregătirii culturii neamului nu se poate să nu fi avut o tresărire de revoltă împotriva soartei și oamenilor — fie ei și oficialitate, — și să nu încerce o posibilă reacțiune.

Astfel a făcut directorul ziarului «Universul», când a deschis lista de subscripție pentru clădirea căminurilor studențești, listă care însumează până acum șapte milioane de lei.

Sintem informați că, dacă a numite piedici nu s'ar fi ivit, s'ar fi trecut chiar anul acesta la concretizarea atât de frumosului și patrioticului gând,

Cu facerea planurilor pentru

noile cămine a fost însărcinat d. arhiect Smărăndescu.

Intârzierea e datorită faptului că Primăria n'a pus însă la dispoziție terenul de lângă Grădina Botanică.

Acum s'a ajuns la o înțelegere cu «Liga Culturală», în sensul ca pe terenul pe care aceasta intenționează să și clădească un palat să se ridice Căminul studențesc cu banii adunați de către ziarul «Universul», iar în schimb să i se dea Ligii Culturale un etaj.

B.

Doi binefăcători

Sint fără indoială binefăcători, în adevăratul înțeles al cuvântului, d-nii Vasiliu Bolnavu și I. Stănescu. În zilele acestea de utilitarism cras, de egoism feroce, de scepticism și indiferentism față de amără-

ciunile altora, față de cultura și de viitorul însuși al acestui neam, în aceste zile de robie a sufletului materiei moarte, ucigătoare, dinșii au dat o pildă demnă de amintirea marilor cititori din alte vremuri: au rupt cu dragă inimă din rodul osteneților drepte și au dat din plin ca să aline o parte măcar din multele dureri care sîngeră și care impresionează atât de puțin tocmai pe cei ce ar trebui să le înțeleagă, să le simtă și să le aline.

Atîția colegi găzduiți în căminurile întemeiate de dinșii li dătoresc răgazul scump închinat cărții, binelui și frumosului.

Studențimea română, care știe a aprecia faptele după înălțimea gândului și după căldura inimilor din care pornesc, își exprimă și pe această cale recunoștința vie pe care li o păstrează și li-o va păstra totdeauna.

C.

CRONICA

Dela Pierre Loti la Kadri-Pașa. În romanul său «Desamăgite», Pierre Loti face un desolant tablou al martirajului femeii musulmane.

Socotită ca o ființă inferioară, aproape necurată, ținută în stare de reclusiune perpetuă, într'un fel de umilitoare quasi sclavie — aceste miserie fapte umane suferiau, resemnate, toate rigorile unor inexorabile legi sociale.

Așa am cunoscut-o pe femeia musulmană din paginile cu suflu de tragedie, ale lui Loti.

Și totuși, o alta este ea, astăzi. O aflăm, incremențiți de surprindere, din notele publicate în „Le Monde Nouvelle” de către un jurist de la Curtea din Cairo; așa de profund s'au schimbat condițiile de viață ale femeii musulmane —, sup influența reformei codului civil din ultimi ani, reformă datorită învațatului Kadri-Pașa, incit nu numai că starea ei nu mai e de plins, ca odinioară, dar poate fi invidiată de femeia franceză, de-o pildă... Din punct de vedere al capacității civile.

lucrul apare cu atât mai categoric. Iată acum și citeva din ideile directorului ale codului lui Kadri-Pașa:

«Legea musulmană acordă femeii mărtațe o libertate întreagă, fără nici-o restricțiune. Bărbatul nu are nici-o putere asupra bunurilor femeii sale. Ea poate dispune de dînele, fără consimțimentul soțului. Dacă e majoră și se bucură de drepturile sale civile, nu e nevoite de nici o auto-isație pentru validarea actelor civile pe care le va fi îndeplinit fără să-și mai consulte soțul, tatăl sau bunicul. Ori, care i-ar fi averea, soția nu-i obligată să contribuie la sarcinile căsătoriei. Mobilierul aflător în casa soților aparține exclusiv femeii, a provenind din dota primită de la soțul său».

Surprinzător, nu este așa? Și să nu vă mirați, auzind mine vajnicile feministe franceze:

Vreau emanciparea femeii. Vreau drepturi civile și politice. Ca în Turcia!»

N. N. V.

Viața și aventurile ciudate și surprinzătoare ale lui Daniel de Foë sint povestite pe larg și foarte atrăgător, într-o bogată carte cu acelaș titlu, de preiutul istoric literar frances, *a. Paul Douin*.

În rindurile ce urmează voi cu lege pentru cetitorii noștri datele cele mai cuprinzătoare și mai caracteristice din viața popularului autor al faimosului roman *Robinson Crusoe*. S'a născut acum două sute șasezeci și cinci de ani, adică la 1660, în Londra, — tatăl său fiind un mic negustoraș de origină flamandă.

Familia tinărului Daniel ar fi dorit mult să-l vadă într-o zi pastor, dar a trebuit să renunțe la proiectul acesta curînd, dat fiind caracterul violent și inclinațiunile eminamente mirene ale temperamentului său. Într'adevăr Daniel de Foë iudă arzător viața și visa să ajungă puternic și bogat. De aceea hotărî să se facă negustor, și încă tinăr de tot intră ca funcționar la un importator de vinuri. În această calitate făcu multe călătorii, cunoscă lumea și învăță să prețuiască și altfel decît negustorește un păhar de vin bun.

Muncitor și energic, ajunge la douăzeci și trei de ani patronul unui mic magazin, iar peste un an se căsătorește cu Maria Tu fley, care-l dăruie cu nu mai puțin de opt copii.

Numai că Daniel de Foë nu era făcut nici pentru negustorie și nici pentru căsnicie. Avea ambiții cu mult mai mari. Incepu să iubească litera și, pentru că doria să ajungă cu orice preț, se pasionă de politică. Se face partisanul ducelui de Monmouth și participă la încercarea acestuia de a alunga pe Iacob al II-lea. Revolta fu răpede înăbușită, iar răsvrăitul nostru nu știu unde să se ascundă mai bine. Fire săvâpăiată nu se astîmpără și reape după un răstimp într-o nouă conspirație contra aceluiaș Iacob al II-lea.

Zădarnic încercă viteaza sa tovară să pună oarecare regulă în afacerile lui comerciale cu totul neglijate. Fu declarat falit și nevoit să se asundă la loc sigur pînă cînd cîțiva prieteni devotați îl reabilitară.

De la această întimplare, norocul începe să-i suridă; dar nu în comerț, ci tot în politică. Odată cu instalarea la putere a partidului său, Daniel de Foë publică prima sa lucrare de samă, intitulată „*Încercare asupra citorva proiecte*”. Carte fu bine primită, îi merse fama de om cu idei și iată l numit membru al unei comisiuni fiscale. Fu prezentat chiar la Curte și ajunge consilierul regelui. Își văzuse visul cu ochii: era puternic și bogat. Uită și

de comerț, și de buna lui Marie și de copii, — ducînd o viață de desfătări.

Inchiriază mai multe apartamente în diverse puncte ale Londrei, are o metresă, frecventează cele mai de sus cercuri sociale. În tot timpul acesta el dovedește geniale însușiri de om de Stat, — dar norocul îl părăsește pe neașteptate.

Urcîndu-se pe tron regina Ana, el cade în disgrație la Curte. Faptul îl irită într'atît încît scrie un violent pamflet contra usurpatorilor, din care cauză este pus în urmărire. Se salvează fugînd.

Mai tîrziu, împrejurările politice fiindu-i priincice, se întoarce la Londra, unde es-e salutat cu entuziasm de prietenii săi politici. I se incredințează conducerea unui biuou central de informațiuni și voiajează în această calitate pe contul Statului. În acelaș timp, onduce și un mare ziar politic, dovedînd extraordinare însușiri de gazetar.

Niciodată nu fusese Daniel de Foë mai puternic.

Dar soarta are surprizele ei. Și iată l din nou la strîmtoare, fără slujbă, fără resurse, și pe deasupra și bolnav.

Aproape bătrîn, avea cinci zeci și nouă de ani, el se hotărăște, silit de sărăcie, să scrie pentru a ciștiga. Nu se gîndia la glorie, nu-l preocupă cine știe ce idealuri artistice înalte. Atunci scrise capodoperile sale: *Robinson Crusoe*, *Colonelul Jack Roxano*, *Viața și aventurile piratului Singleton*, care fac din Daniel de Foë inventatorul romanului modern și unul din cei mai mari scriitori ai omenirii.

A murit sărac, la 1731, în vîrstă de 71 de ani.

N. N. V.

Sufletul aromănesc în artă. Una din cele mai viguroase ramuri ale neamului nostru sint, fără indoială Macedo-Romîni.

Aceasta o dovedește, nu numai extraordinara lor forță de rezistență, datorită căreia și-au păstrat ființa etnică în ciuda tuturor asupririlor milenare; o dovedesc de asemenea multiplele resurse ale inteligenții lor, marile calități ale caracterului lor.

În comerț, industrie și toate ramurile de activitate practică unde se cere chîmbuzială, stăruință, spirit gospodăresc, Aromîni s'au dovedit admirabile elemente de progres înainte de unire, cînd forțele neamului nostru se irosiau în mare parte pentru scopuri ce nu erau și ale noastre, mulți se gîndiau că nu-

mai cu sprijinul Aromînilor s'ar fi putut lupta cu succes pentru naționalizarea vieții noastre economice.

De asemeni pentru viața spiriuală sint minunat înzestrați. Au ieșit din mijlocul lor erudiți, profesori, literați, artiști.

Arta, care este în primul rînd forma de concretizare a unui suflet superior, a unei personalități excepțional înzestrate, a trebuit să aibă reprezentanți de frunte printre Aromîni.

Menționăm în treia at pe literatul de mare merit G. Murnu, ale cărui traduceri (*Iliada*, *Od seia*) sint adevărate opere de creațiune artistică, pentru a aminti de recenta biruință a unor tineri arhitecți macedo-romîni, autorii premiați ai celor mai frumoase planuri prezentate la concursul pentru palatul comunal al Capitalei.

Numele lor merită să fie recomandate publicului nostru cetitor. Sint arhitecții: *D. Petrescu* — din Gopeș —, *I. C. Roșiu* — din Bitolia —, *Ion Ghiaciu* — din Gramoste — și *Șt. Becu* — din Albania.

Subliniînd această biruință artistică aromănească, excelenta revistă „*Peninsula Balcanică*” scrie:

„Condițiuni de precisiune, soliditate și artă, pe care le reclamă arhitectura, sint și laturi ale sufletului macedonean. Macedo-Romîni sint preciși în vrerile și năzuințele lor; sunt hotărîți și gospodari, ceja ce formează soliditatea temperamentului lor de muncitori neobosiți; și în sufletul lor e revărsat valul frumosului, fiindcă sufletele lor au fost totdeauna libere și însetate de libertate.

N. N. V.

Goga sau Eminescu? — O foale din Sin Nicolai mare face o amănunțită dare de samă a marii sîrbători naționale, ce a avut loc în acel tîrg, cu prilejul desvelirii monumentului ridicat lui Eminescu.

Amănuntele reportericești vor să ni spună că, dacă acolo s'a sfințit bronzul nemuritorului poet, s'arbătorirea a fost a persoanei bine tratore a d-lui poet O. Goga.

„Splendidul praznic național” și-a avut astfel și o pronunțată notă carnavalescă.

„La ora 11 a sosit și d. *Octavian Goga* într-o căruța cu patru cai albi, însoțita de un convoi lung de trăsuri, cu călărîți și cu vîo douăzeci de bicicliști, etc.”. La fel călătorește și castelanul Eminescu, dar numai în vis.

„Pe drum d. Goga este aclamat

de mulțimea oaspeților cari așteptau cu drag pe acest distins oaspe”.

În sunetul muzicii militare, în intonările corului din Igris și în „câlduroasele aplause ale miilor de oaspeți”, d. Goga coboară la școală.

Pentru nemuritoare opera a autorului „Lucafarului”, d. Goga a fost răsplătit, cu acest prilej, cu o „peană de aur” și i s'a așezat pe mareața-i frunte „coroană de lauri de argint”, rostindu-i-se și „cuvinte puine de avânt”.

Se va fi așezat oare și pe acela a bronzului sfințit cunună de „veștede ramuri”? Nimic nu ni o spune, pentru că cele trei ilustrațiuni ni înfățișează poza d-lui Goga: „în grup”, „în trăsura „cu patru cai albi” și „în spre monumentul poetului M. Eminescu, din b. Iron, citind splendid discurs festiv”.

Desigur că la această sărbătorire de zeu, la nenumăratele discursuri ce i s'au ținut, la închinările dela banchet, care i s'au făcut înainte de aceia a Prințului Carol, visătorul dela Ciucea a răspuns pretutindeni „emoționat” și „cu verva care o stăpânește”.

Și pentru inteligentul reporter al „Primăverii”, această deslanțuire a lipsei de bun simț însemnă „legarea trecutului cu prezentul”.

D. Goga și cei ce l-au înconjurat la Sin Nicolaul-mare cunosc bine — se vede — versurile „Scrisorilor” lui Eminescu de s'au silit să le illustreze la superlativ.

G. V. B.

Reviste

„Răsăritul”, anul VIII, nr. 1. — Pășind cu hotărre și voinicie pe calea celui de-al optulea an, n scutul în vremuri de aprigă încercare a sufletului unui neam, are ceva din revărsarea aerului sănătos și tare ce pornește în jos pe văile munților.

Cu acest prilej redacția ni amintește credința și gândurile dădătoare de puteri și îndumare sufletelor ce slujesc în acest altar al slovei românești:

„Ni place a crede că, trecind peste frământările unui estetism pretențios și ale unor preocupări literare străine de sufletul onest al acestei nații, am stăruit a merge drumul nostru tradițional către o operă de sintesă a sufletelor supt presiunea culturii și intereselor permanente naționale”.

„Treaba sămănătorului a să a-

runce în brazdă, cu gândul spre cer, sămînța cea bună”.

Ca o admirabilă ilustrare a acesei enunțări programatice, urmează schița d-lui Lascarov Moldovanu, care marchează punctul de deplină desvoltare a unui talent literar.

Pe lângă darul de povestitor de o fermecătoare familiaritate, de data aceasta, d. Moldovanu se înfățișază și stăpînitorul unui vocabular bogat și variat. Simțirea caldă a iubitorului de oameni parcă pornește mai puternică din adincuri care acum își deschid comorile.

„Doctorul Grigoraș” devine tot atit de drag și cetitorului cum a fost cindva autorului.

E un suflet ale cărui puteri, revărsindu-se, formează alte suflete.

D. I. Gr. Opreșan în „Pe țărmlul Mării” e albina care culege frumosul de oriunde îl întâlnește. Și unde nu-l întâlnește? Între oameni și'n mijlocul naturii, în oraș și pe țărmlul sbuciumatei mări în prietenia de o clipă a vaurilor. Proză iscălește și d. N. Pora și M. Rossaro.

Poesia ar fi fost și ea mai bine reprezentată dacă lipsia „Amurgul în sat dobrogean” a d-lui I. Valerian. Greșala crește cind această poesie e așezată în prima pagină. Îți aruncă în suflet desgust să mai începi și cetirea celorlalte. Și-i păcat.

Cît de îndreptățită îmi pare și de data aceasta caracterizarea pe care un profesor o face poeziilor d-lui Valerian, ocupindu-se de „Făclii în noapte”: „Neologisme rebarbative și niște imagini pe care nu le poate reconstitui o minte sănătoasă”, „O babilonie de vocabular”. Adevărată babilonie cind și se spune de „Svoane de păsări” sau că „Amurgul văruește păreții violet” sau

„Toată ziua am păscut cirezile de gânduri...”.

Cine păzește cirezile celorlalte vorbește mai sănătos. Cît de mulțumitor ne răsbună „Autumnala” d-lui Zahaia Stan-cu, cu un vocabular simplu și viguros cu imagini noi și vioaie, cu forma corectă și limpede cu o plasticitate care nu-ți chinuie înțelegerea, ci îți desfată simțirea:

„Uite, pe dealuri roșii podgoriile ard.

Zorăzeta cu rouă în ploaie rid pe gard.

Văzduhul dimineața e limpede de rece.

Nimic nu s'a schimbat și riul încă trece

Cu abe străvezii să cînte'n roata morții.

Și imaginile nu rămîn numai cele din medii concrete, vizuale și auditive, căci mai departe găsim versul acesta:

„Mi-e teamă, vreau tristețea să n'afle unde sînt”

G. V. B.

Reviste. — „Țara de Jos”. anul II, numerele 9-10, conține: *Orientări Literare* de Ion Sin-Giorgiu; *Sară* (versuri) de George Boldea; *Trenuri și înzăpădiri de altădată...* de Al. Lascarov Moldovanu; *Mărină și Cîntec* (versuri din Paul Verlaine) de Ion Gane; *În marginea mișcării sămănătoriste* de Const. Georgiade; *Făsul lui Noaptez* (versuri) de Nicolae N. Manolescu; *Un factor de cultură activă: Teatrul Popular* de N. N. Vasiliu; *Cuvinte pentru opera de creație* de N. N. Manolescu; *Cartea românească în Ardeal* de Ion Băila; *Basmul vieții* (versuri) de I. Valerian; *Caraula* de Ion Paloda; *Cîntecul cinilor și Cîntecul iupilor* (versuri din Al. Petru) de Ion Băila; *Mișcarea creștină în Rusia* de I. Gr. Opreșan; *Ion Slavici a murit* de G. V. Botez. *Cronica* de Vasiliu, Opreșan și Botez.

BIBLIOGRAFIE

Prof. Mih. Gr. Poslușnicu — *Din trecutul musical al Românilor*, Cartea Românească, 1925.

Em. Papazissu — *Raze de Soare Poezii Bazargic*, 1925.

Ion Dafin — *Povestea unui vis lași*, 1925. *Viața Românească*

Ion Dafin — *Pe vremea mea lași*, 1925 *Viața Românească*.

Universul Literar

Cuponul Nr. 28.

Strângeți complet aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului” printre cari 2 CASE și 2 VILE.

— Tragerea în toamna Citiți în „Universul” lista premțiilor.